

Zadeva C-261/20

**Povzetek predloga za sprejetje predhodne odločbe v skladu s členom 98(1)
Poslovnika Sodišča**

Datum vložitve:

15. junij 2020

Predložitveno sodišče:

Bundesgerichtshof (Nemčija)

Datum predložitvene odločbe:

14. maj 2020

Vlagateljica revizije:

Thelen Technopark Berlin GmbH

Nasprotna stranka v revizijskem postopku:

MN

Predmet postopka v glavni stvari

Združljivost nacionalnega pravnega predpisa o najnižjih tarifah honorarjev arhitektov in inženirjev s hierarhično višjim pravom Unije, med drugim Direktivo o storitvah; neposredni učinek prava Unije med strankama zasebnega prava

Predmet in pravna podlaga predloga

Razlaga prava Unije, člen 267 PDEU, zlasti

Direktiva 2006/123/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra 2006 o storitvah na notranjem trgu (UL 2006, L 376, str. 36) (v nadaljevanju: Direktiva o storitvah)

Vprašanja za predhodno odločanje

1. Ali iz prava Unije, zlasti iz člena 4(3) PEU ter členov 288(3) in 260(1) PDEU, izhaja, da člen 15(1), (2)(g) in (3) Direktive 2006/123 o storitvah na

notranjem trgu v okviru sodnega postopka, ki poteka med osebama zasebnega prava, učinkuje neposredno tako, da se ne uporablja več nacionalna ureditev iz člena 7 nemške Verordnung über die Honorare für Architekten- und Ingenieurleistungen (uredba o honorarjih za arhitekturne in inženirske storitve, v nadaljevanju: HOAI), ki je v nasprotju s to direktivo in v skladu s katero so – razen v določenih izjemnih primerih – najnižje tarife za storitve načrtovanja in pregledovanja arhitektov in inženirjev, urejene s to HOAI, obvezne ter je sporazum o pavšalnem honorarju v pogodbah z arhitekti ali inženirji, v katerem so dogovorjene tarife, ki so nižje od najnižjih, neveljaven?

2. Če je odgovor na vprašanje 1 nikalen:

- (a) Ali je ureditev obveznih najnižjih tarif za storitve načrtovanja in pregledovanja arhitektov in inženirjev, ki jo je Zvezna republika Nemčija določila v členu 7 HOAI, v nasprotju s svobodo ustanavljanja iz člena 49 PDEU ali drugimi splošnimi načeli prava Unije?
- (b) Če je odgovor na vprašanje 2(a) pritrdilen: ali iz takšne kršitve sledi, da se v sodnem postopku, ki poteka med osebama zasebnega prava, nacionalna ureditev o obveznih najnižjih tarifah (v tem primeru člen 7 HOAI) ne uporablja več?

Navedeni predpisi prava Unije

Direktiva o storitvah, zlasti člen 15(1), (2)(g) in (3)

Člen 49 PDEU (svoboda ustanavljanja)

Navedeni nacionalni predpisi

Bürgerliches Gesetzbuch (civilni zakonik, v nadaljevanju: BGB)

Gesetz zur Regelung von Ingenieur- und Architektenleistungen (zakon o ureditvi inženirskih in arhitekturnih storitev), kakor je bil spremenjen 12. novembra 1984 (BGBl. 1984 I, str. 1337)

Verordnung über die Honorare für Architekten- und Ingenieurleistungen (Honorarordnung für Architekten und Ingenieure, uredba o honorarjih za arhitekturne in inženirske storitve), kakor je bila spremenjena 10. julija 2013 (BGBl. 2013 I, str. 2276, v nadaljevanju: HOAI)

Kratka predstavitev dejanskega stanja in postopka

- 1 Stranki sta 2. junija 2016 sklenili inženirsko pogodbo, v kateri se je tožeča stranka, ki ima inženirski biro, zavezala, da bo opravila storitve za gradbeni

projekt v Berlinu. Za te storitve, za katere se uporablja HOAI, je bil dogovorjen pavšalen honorar.

- 2 Potem ko je tožeča stranka inženirsko pogodbo odpovedala, je opravljene storitve julija 2017 obračunala na podlagi najnižjih tarif v skladu z določbami HOAI. Honorar, ki je izhajal iz tega, je bil bistveno višji od pavšalnega honorarja, določenega v pogodbi. Tožena stranka zaračunanega honorarja ni plačala v celoti. S tožbo tožeča stranka zahteva še neizplačani preostanek terjatve, skupaj z obrestmi in odvetniškimi stroški v presodnem postopku.
- 3 Tožeča stranka je tako pred Landgericht (deželno sodišče, Nemčija) kot tudi pritožbenim sodiščem dosegla precejšen uspeh. Z revizijo, ki jo je pritožbeno sodišče dopustilo, tožena stranka vztraja pri predlogu, naj se tožba v celoti zavrne.

Kratka predstavitev utemeljitve predloga

- 4 Izid revizije, ki jo je vložila tožena stranka, je odvisen od odločitve Sodišča Evropske unije (v nadaljevanju: Sodišče) o razlagi pogodb.

Prvo vprašanje za predhodno odločanje

- 5 Izid spora je odvisen od tega, ali iz prava Unije, in sicer iz člena 4(3) PEU ter členov 288(3) in 260(1) PDEU izhaja, da ima člen 15(1), (2)(g) in (3) Direktive o storitvah v okviru sodnega postopka, ki poteka med osebama zasebnega prava, neposreden učinek, tako da se nacionalna ureditev iz HOAI, ki je v nasprotju s to direktivo, za pogodbo, ki sta jo sklenili stranki, ne uporablja več.
- 6 Če se ta nacionalna ureditev uporablja, so najnižje tarife iz HOAI za inženirske storitve načeloma obvezne in sporazum o pavšalnem honorarju, v katerem sta se stranki dogovorili za tarife, ki so nižje od najnižjih tarif v pogodbah, sklenjenih z inženirji, ni veljaven. Posledica tega bi bila, da bi bila tožeča stranka na podlagi najnižjih tarif iz HOAI upravičena do izplačila v zahtevani višini. V tem primeru tožena stranka z revizijo ne bi dosegla uspeha.
- 7 Sodišče je s sodbo z dne 4. julija 2019, Komisija/Nemčija (C-377/17, EU:C:2019:562), ugotovilo, da Zvezna republika Nemčija s tem, da je ohranjala obvezne tarife za storitve načrtovanja arhitektov in inženirjev, ni izpolnila obveznosti iz člena 15(1), (2)(g) in (3) Direktive o storitvah.
- 8 V skladu s to sodbo je Sodišče v postopku predhodnega odločanja v skladu s členom 267 PDEU presodilo tudi, da je treba člen 15(1), (2)(g) in (3) Direktive o storitvah razlagati tako, da nasprotuje nacionalni ureditvi, v skladu s katero je v pogodbah, sklenjenih z arhitekti ali inženirji, prepovedano dogovoriti tarife, nižje od najnižjih zneskov, določenih v skladu s HOAI (sklep z dne 6. februarja 2020, hapeg dresden, C-137/18, neobjavljen, EU:C:2020:84).

- 9 Člena 7 HOAI (glej prvo vprašanje za predhodno odločanje) v skladu z Direktivo ob upoštevanju zgoraj navedene sodbe Sodišča z dne 4. julija 2019 (C-377/17) ni mogoče razlagati tako, da najnižje tarife iz HOAI v razmerju med osebama zasebnega prava načeloma niso več obvezne in zato ne nasprotujejo sporazumu o honorarju, v katerem so dogovorjene tarife, ki so nižje od najnižjih. Glede na zakonsko podlago za HOAI, njen namen ter očitno voljo zakonodajalca in uredbodajalca bi bila razlaga v skladu z Direktivo v obravnavanem primeru razlaga nacionalnega prava *contra legem* in zato ne pride v poštev.
- 10 Odločitev o reviziji je zato odločilno odvisna od odgovora na prvo vprašanje za predhodno odločanje (glej zgoraj). To vprašanje je bistveno za sprejetje odločitve v zadevi. Če bo odgovor nanj pritrdilen, bo reviziji tožene stranke ugodeno. Pravica tožeče stranke do honorarja, ki jo ima na podlagi najnižjih tarif iz HOAI in je določena v nacionalnem pravu – in ki presega dogovorjeni pavšalni honorar – ni utemeljena, če se člen 7 HOAI zaradi člena 15(1), (2)(g) in (3) Direktive o storitvah ne uporablja.
- 11 Sodišče o tem vprašanju v zgoraj navedenih odločbah še ni odločilo, ampak ga je izrecno pustilo odprto. To vprašanje je v sodni praksi in v pravni teoriji sporno, tako da pravilna uporaba prava Unije ni vnaprej tako jasna (*acte claire*) ali v sodni praksi razjasnjena (*acte éclairé*), da ne bi ostajal razumen dvom.
- 12 Senat se nagiba k stališču, da se najnižje tarife iz HOAI v sodnih postopkih, ki potekajo med osebami zasebnega prava, še naprej uporabljajo, dokler nacionalni zakonodajalec in uredbodajalec obveznega okvira cen ne razveljavi.
- 13 Vendar je Sodišče razsodilo, da se člen 15 Direktive o storitvah uporablja tudi v povsem notranjih položajih (sodbi Sodišča z dne 4. julija 2019, Komisija/Nemčija, C-377/17, EU:C:2019:562, in z dne 30. januarja 2018, X in Visser, C-360/15 in C-31/16, EU:C:2018:44) – kakršen je obravnavani spor.
- 14 Poleg tega se v skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča v določenih primerih posameznik proti državi članici lahko sklicuje neposredno na direktivo, če ta v nacionalno pravo ni bila prenesena pravočasno ali pravilno in če se določba direktive glede na njeno vsebino izkaže za brezpogojno in dovolj jasno. Ta pogoja sta glede člena 15(1), (2)(g) in (3) Direktive o storitvah izpolnjena.
- 15 Prvič, glede na odločitev Sodišča v sodbi z dne 4. julija 2019 (C-377/17) je ugotovljeno, da Zvezna republika Nemčija zahtev te določbe o najnižjih in najvišjih cenah ni pravilno prenesla do 28. decembra 2009, ki je bil v členu 44(1) Direktive o storitvah določen za rok za prenos. Drugič, videti je, da je določba – kot je Sodišče Evropske unije že presodilo – tudi vsebinsko brezpogojna in dovolj jasna. Tako ima v zvezi s tem člen 15 Direktive o storitvah neposredni učinek, saj v drugem stavku odstavka 1 državam članicam nalaga brezpogojno in dovolj natančno obveznost, da svoje zakone in upravne predpise prilagodijo tako, da so združljivi s pogoji iz odstavka 3 tega člena.

- 16 Vendar po mnenju senata iz teh načel ne sledi, da se na podlagi člena 15(1), (2)(g) in (3) Direktive o storitvah nacionalna zakonodaja o obveznosti najnižjih tarif iz člena 7 HOAI ne uporablja tudi v sodnem postopku, ki poteka izključno med dvema osebama zasebnega prava.
- 17 V skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča sama direktiva za posameznika načeloma ne more ustvarjati obveznosti in se torej nanjo proti njemu ni mogoče sklicevati. Če bi se možnost sklicevanja na določbo neprenesene ali nepravilno prenesene direktive razširila na področje razmerij med posamezniki, bi se s tem Evropski uniji priznala pristojnost, da posameznikom predpisuje obveznosti z neposrednim učinkom, to pristojnost pa ima samo tam, kjer je pristojna za sprejemanje uredb. V skladu s tem se na direktivo načeloma ni mogoče sklicevati v sporu med posamezniki, da bi se izključila uporaba ureditve države članice, ki je v nasprotju s to direktivo (glej med drugim sodbo Sodišča z dne 22. januarja 2019, Cresco Investigation, C-193/17, EU:C:2019:43).
- 18 Senat meni, da v skladu s to sodno prakso neposreden učinek člena 15(1), (2)(g) in (3) Direktive o storitvah v sodnih postopkih, ki potekajo med osebami zasebnega prava, ne pride v poštev, tako da se ta določba v zvezi s tem ne uporablja prednostno pred nacionalno ureditvijo o obveznosti najnižjih tarif iz člena 7 HOAI.
- 19 Člen 15 Direktive o storitvah ne določa obveznosti za posameznike. Vendar pa bi se s pritrditvijo domnevi, da ima ta določba neposreden učinek v sodnih postopkih, ki potekajo med osebami zasebnega prava, povzročilo, da bi bil arhitekt ali inženir upravičen samo do nižjega plačila, dogovorjenega z naročnikom, in bi torej izgubil pravico do honorarja v višini najnižjih tarif iz HOAI, ki jo ima v skladu z nacionalnim pravom. Tako bi bila osebi zasebnega prava odvzeta subjektivna pravica, ki obstaja v skladu z nacionalnim pravom.
- 20 Sodišče je v dosednji sodni praksi v določenih izjemnih primerih – kadar razlaga v skladu z direktivo ni mogoča – sicer potrdilo neuporabo nacionalne ureditve v nasprotju s pravom Unije med osebami zasebnega prava, vendar to po mnenju senata ne vključuje obravnavanega primera. Šlo je za posebne položaje, ki z obravnavanim primerom niso primerljivi (glej med drugim sodbo Sodišča z dne 7. avgusta 2018, Smith, C-122/17, EU:C:2018:631).

Drugo vprašanje za predhodno odločanje

- 21 Če bo odgovor na prvo vprašanje za predhodno odločanje nikalen, je odločitev o sporu odvisna od odgovora na prej navedeni vprašanji za predhodno odločanje 2(a) in (b). Ti vprašanji bosta upoštevni pri odločitvi, če neuporaba nacionalne ureditve o obveznih najnižjih tarifah iz člena 7 HOAI ne izhaja že iz neposredne uporabe člena 15(1), (2)(g) in (3) Direktive o storitvah.
- 22 Reviziji, ki jo je zahtevala tožena stranka, se bo namreč ugodilo tudi, če je neuporabo zadevne nacionalne ureditve v sodnem postopku, ki poteka med

osebami zasebnega prava, treba izpeljati iz kršitve svobode ustanavljanja v skladu s členom 49 PDEU ali drugih splošnih načel prava Unije.

- 23 Sodišče je vprašanje, ali je ureditev obveznih najnižjih tarif za storitve načrtovanja arhitektov in inženirjev v nasprotju s svobodo ustanavljanja, v zgoraj navedeni sodbi z dne 4. julija 2019 (C-377/17) izrecno pustilo odprto. Kršitev svobode ustanavljanja ali drugih splošnih načel prava Unije lahko v skladu s sodno prakso Sodišča načeloma privede do tega, da se lahko tudi oseba zasebnega prava v postopku, ki poteka proti drugi osebi zasebnega prava, sklicuje na neskladnost nacionalne ureditve s pravom Unije. Zato je mogoče, da se nacionalna ureditev v primeru kršitve evropskega primarnega prava ne uporablja – tudi kadar gre za spor med osebama zasebnega prava.
- 24 Takšne kršitve svobode ustanavljanja po mnenju senata ni mogoče izključiti, čeprav je dvomljivo, ali se uporablja. HOAI se namreč v različici, ki se uporablja v obravnavanem sporu, uporablja samo še za notranje položaje. Področje uporabe HOAI je izrecno opredeljeno tako, da ureja zgolj izračun honorarjev za osnovne storitve arhitektov in inženirjev s sedežem v Nemčiji, če so navedene osnovne storitve zajete s to uredbo in se opravljajo z nemškega ozemlja.
- 25 V obravnavanem primeru bi morda lahko bilo pomembno, v kolikšni meri namen svobode ustanavljanja zahteva, da se v pravnih razmerjih med osebami zasebnega prava nacionalna ureditev o obveznosti najnižjih tarif iz HOAI ne uporablja za pogodbo, kakršna je obravnavana.